

Конкурс!

«100 гадоў
з дня
нараджэння
Міхася
Васілька»

Белай Русі, якая праз «нядолю, няволю ішла вякамі да шчасця пары залатой». Такі ж самы, як бярозка пад акном, бусел на стразе, вымытыя рушнікі над абразамі... Сімвал няпомслівай мужнасці, сціплай прыгажосці, мяккай настойлівасці, апантанай веры ў святло. Ці не таму Міхася Восіпавіч Касцэвіч назваўся Васільком, што адчуваў сябе шчырым беларусам?

Вяртаюся дадому, у свае Бандары і адкрываю мамін альбом з фотаздымкамі розных часоў. Знаходжу партрэт Міхася Васілька. Тут яму гадоў 40—45. Нават нічога не ведаючы пра яго лёс, глядзячы на партрэт, я здагадалася б, што гэты чалавек шмат гора зведаў у жыцці, але не зняверыўся. Пад партрэтам маціна апісанне паэта: «Ільняныя, шаўкавістыя валасы, задумліва-пранікнёныя, нябесна-сінія вочы, высокі лоб, правільны авал твару і такі пяшчотны, такі мяккі, такі бясконца цёплы, як і песні яго, голас... Такі чалавек не мог заставацца незаўважным».

Гартаю альбом. Вось М.Васілёк з сыхночкамі — Лёлікам і маленькім Ярыкам на руках. Глядзіць на дзяцей з замілаваннем. І ўспамінаецца напісанае ім:

*Ты расці, расці, дзіце,
Будзь дубком-асілачком,
Страсянуць каб мог жыццё,
Паказаці сілачку.*

Вось ён за сталом у гасцях з жонкай Марынай, вясёлы, нешта расказвае, можа, адзін са сваіх жартаўлівых вершаў. Вось піянерка завязвае яму на шыю чырвоны гальштук. Відаць, адбылася яго чарговая сустрэча са школьнікамі. Вось М.Васілёк і М.Танк сярод таварышаў, членаў КПЗБ, сур'ёзны, задумлівы...

Разгледваю цудоўныя мясціны над Котрай, дзе вельмі любіў сядзець у адзіноце М.Васілёк, думаў, чытаў, складаў вершы:

пат аб ёй. Яго вершы — гэта яго біяграфія. Штосьці зроблена не зусім правільна, штосьці не зусім дасканала напісана. Але ж так і павінна быць, бо ніводзін чалавек яшчэ не пазбегнуў памылак. Памылкі Бог даруе. Не даруе адсутнасці любові ў душы. А з душы М.Васілька яна шчодро льецца ў ягоныя вершы, а з вершаў — у нашыя душы, душы чытачоў.

Адзін за другім закрываю зборнікі вершаў паэта, якія я знайшла на паліцы, дзе мама захоувала самыя дарагія і любячыя сэрцу кнігі. Першы — «Шум баравы», выдадзены ў 1929 г. пры спрыянні Рыгора Шырмы. На жаль, не паспела распытаць у мамы, якім чынам збераглі яго на хутары Крушнікі. Там жа неаднаразова былі воўкі пры польскай уладзе, шмат што знішчыла вайна.

Кніжка ўжо не мае вокладкі, абгорнута белым альбомным лістом, на якім маціным почыркам выведзена назва. Старонкі пажоўклія, месцамі аж карычневыя, у іх нават пах асаблівы — пах мінуўшчыны. Я ведаю, што ў мацінай сям'і ў Крушніках было не так ужо мала кніг: творы Пушкіна, Лермантава, Някрасава, Коласа, Купары, Дуніна-Марцінкевіча, Ажэшкі. Усе яны кудысьці зніклі, а гэтая засталася. Ці не знак гэта вялікай пашаны да творчасці свайго родзіча?

Другі зборнік — «Выбраныя творы», выдадзены ў Мінску ў 1955 г. У ім прадмова А.Вялюгіна, ён жа — рэдактар. На першай старонцы — надпіс, зроблены аўтарам для маёй мамы: «Даражэнныя сястрыцы і маладому майму другу Фанечцы ў знак шчырай прыязні і спадзявання, што ты будзеш са мной, сястронка, спяваць песні аб шчасці нашай Радзімы, нашага беларускага народу — дару гэту кнігу». Угледваюся ў роўны, акуратны почырк паэта. Як дорага ўсё гэта, калі чалавека ўжо няма! І трэці зборнік — «Зоры над Нёманам»,

Шчыры паклон

*Будзіўся ўсход залатою разорай,
Адплакалі буйныя росы,
І сонца, уміўшыся імі, над борам
Прычэсвае русыя косы!*

Я ўспамінаю гэтыя радкі з верша Міхася Васілька цёплай ліпеньскай раніцай, сто-ячы амаль па калені ў сакавітай траве на беразе чыстай-чыстай сцюдзёнай рачулки Котры. Густа зарослая алешынамі і кустамі, яна яшчэ амаль што ўся ў ценю, і толькі дзе-нідзе калышуча на яе вадзе

Эсэ

*Хто над Котрай, смут забыўшы,
Пад таёмны ўсплеск вады
Успамінаў пра час уплыўшы,
Пра мінулыя гады.*

А гэта лясная дарога, на якой часта ездзілі з Баброўні на хутар Крушнікі Осіп

з прадмовай У.Калеснікі, ужо пасмяротны. М.Васілёк памёр 3 верасня 1960 г. А 26 верасня таго ж года нарадзілася я. Мне здаецца, што нашы душы нечым падобныя.

Перабіраю сшыткі маціных вершаў. Знаходжу ў іх два, прысвечаныя М.Васільку.

Адзін з іх Міхасю-падлетку, своеасабліваму хлопчыку. Вось што гаварыў аб ім яго бацька Осіп мацінаму бацьку Ігнату:

ўсмяшкі ўзыходзячага сонца.

За спіной у мяне – вёсачка Баброўня. Яе вузенькая вулачка бяжыць спачатку ўздоўж Котры, а потым рэзка звярочвае направа. Схаваная за палямі, за лясамі, аддаленая ад шашы і чыгункі, не ахопленая нават прасёлачнымі аўтобуснымі маршрутамі, вёсачка ўсё ж такі жыве. І не толькі летам, калі з'язджаюцца сюды на адпачынак з горада былыя яе жыхары, але і зімою. Не пустое тут некалькі дамоў.

Радзіма Міхася Васілька, вядомага заходнебеларускага паэта... Ягонаі сядзібы ўжо даўно няма, ёсць толькі хата, у якой жыла сям'я сястры паэта Гнафіры, на жаль, яна разбураецца. Немалы час прайшоў ад дзяцінства і юнацтва М.Васілька да нашых дзён. Ён, вядома ж, змяніў і саму Баброўню, і абшары вакол яе. Нязменным засталася толькі адно: чароўнае характэрыстычнае прыроды, якое натхняла паэта. Цішыня, чысціня, святло нябёсаў, адлюстраванае ў кветках, травах, дрэвах, у вадзе Котры.

Падыходжу да ўскрайку калгаснага поля. Разгортваю яшчэ зеленаватае недаспелое жыта і зазіраю ў вочы Васількам. Успамінаю вершы:

*Кветачкі родныя, бачу ізноў вас я
у сонца святле,
Вы за ўсё іншыя краскі вясновыя
Сэрцу мілей...*

Міхась Васілёк... Гэты паэт асабліва блізкі і дарагі мне. Таму што мы з ім землякі, я нарадзілася і вырасла ў вёсцы Бандары, усяго за тры кіламетры ад Баброўні. Таму што мы родныя. Мой дзядуля па маме і маці М.Васілька Агата былі братам і сястрой і паходзілі з хутара Крушнікі, што знаходзіўся ў пяці кіламетрах ад Баброўні на беразе той жа рачулі Котры. Таму што мая мама, Самойла Фаіна Ігнатаўна стрыечная сястра М.Васілька, таксама пісала вершы ўсё жыццё, пішу іх і я, і мой брат, і яшчэ шмат хто з маіх родных. А значыць, ва ўсіх нас жыве і ў рознай ступені праяўляецца ў кожным адзіны талент, які выпесцілі, збераглі і перадалі нам нашы агульныя далёкія продкі.

*Не паэт я – о, не,
Нарадзіла мяне,
Маю песню – пакута, нядоля.
Я ўсяго – Васілёк,
Лёс, відаць, нездарок
Мяне кінуў на сумнае поле, —
так сціпла сказаў пра сваё жыццёвае
прызначэнне М.Васілёк. І як арганічна пераключаюцца з тым радкі маёй мамы:*

*То не вершы, о, не –
Гэта дзённік душы,
Што расла між забытай глушы.
То не вершы, о, не –
Гэта бунт пачуцця,
Што змагаецца з брудам жыцця.*

Трымаю ў руках кволую, пяхотную, нябеснага колеру кветачку і думаю аб тым, што Васілёкі ў жыцце – гэта «сімвал маёй

Касцёвіч, бацька паэта, і сам паэт. На фотаздымку зіма, белыя дрэвы, гурбы снегу, санны след праз іх. Госці прыязджалі часцей за ўсё ўзімку, калі менш працы на гаспадарцы. Можна, пра гэтыя паездкі напісаў паэт так вобразна:

*Зорным шляхам па зямлі
Сцепаецца мяцельца.
Моўчкі цені заляглі
Ноччу за асцяпай.
Пільна сочаць коней бег,
А мы едзем весела!
На пуховай белы снег
Ночка крылі звесіла...*

Сваякам заўсёды былі рады. Жылі дружна. Неаднойчы дапамагалі бульбай і збожжам, бо былі больш заможнымі, чым сям'я М.Васілька.

Вось фотаздымкі Сенеі Віці, братоў маёй мамы, якіх замучылі фашысты ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Яны сябравалі з М.Васількам, удзельнічалі ў драматычным гуртку, створаным паэтам. Рэжысёрскі спектакль па п'есах беларускіх аўтараў часам праходзілі і на хутары. На смерць брата паэт напісаў верш, які так і называецца «Брату Сенеі».

У альбоме няма фотаздымкаў двюх жанчын, якіх страціў паэт у сваім жыцці: маці і першай жонкі Галіны. Успамінаю маміны расказы аб іх: маці памерла ў бежанстве, на чужыне, там і пахаваная, а Галіна — хутка пасля нараджэння сына, у Баброўні. Абедзве хварэлі на сухоты.

*Колькі любові ў гэтых радках!
Заплюшчаны светлыя вочы,
Адна ты самотна ляжыш.
Хто прыйдзе к магіле сірочай,
Пад шэры пахілены крыж?*

Гэта пра маці... Вершаў, адрасаваных Галіне, я не знаходжу. Але ж ці не сум па ёй гучыць у радках М.Васілька тых і больш позніх гадоў? У іх, я думаю, туга не толькі па абяздоленай краіне:

*Шмат па дарогах
Заснежаных, гразкіх
Згублена сіл маладых,
Мала было толькі
Сонечнай ласкі
Вам,
Маладыя гады...*

Гартаю альбом. Чытаю вершы Міхася Васілька, свайго стрыечнага дзядзькі. І разам з ім пражываю яго лёс, год за годам, ад юнацтва да сталасці, ад Баброўні да Гародні, ад сялянскага паэта да літкансультанта ў «Гродзенскай праўдзе», ад гнанага польскай уладай змагаара за свабоду да паважанага члена Саюза пісьменнікаў Беларусі. Іду з ім праз яго ранняе сіроцтва, праз беднасць і нядолю, праз пакутнае і шчаслівае каханне, праз палон і падполле ў вайну... Адчуваю на сабе любоў паміж паэтам і яго роднымі, самымі блізкімі і больш далёкімі. Спасцігаю яго думкі аб лёсе Радзімы і падзяляю яго кло-

«Шчаслівы ты чалавек, швагру, старанлівага сына гадуюш сабе. А мой што... Учце, як на вуліцы бабы сварачца, кіне цэл, дастане з кішэнкі паперку ды і бяжыць туды, каб лаянкі іх падслухаць. Складна запіша. Ды што толку? Хіба з гэтага хлеб есці будзе?»

*Босы хлопчык
Па-за садом
Раніцою
Поле грады.*

*У задуме
Шэпчаць вусны...
Рукі моркву ревуць,
Капусту.*

*Страпануўся,
Сказаў ціха:
— Будзе перцу,
Будзе ліха.*

*Босы хлопчык
Б'е на току
З бацькам зерняў
Пазалоту.*

*Чуе сварку –
Цэл кідае
Ды з гуменца
Уцякае.*

*Затаіўся,
Дрыжыць сэрца.
Штосьці піша
На паперцы.*

*Босы хлопчык
Уздоўж рэчкі
Пасе статак
Каля грэчкі.*

*Сонца косы
Расчасала.
Квецень грэчкі той
Скупала.*

*— Што за пекнасць
Вакол, Божа! –
Адарваць вачэй
Не можа.*

*А каровы-балаўніцы
Грэчку топчуць
І пішаніцу.*

*— Будзе перцу,
Будзе ліха,
—
Сказаў ціха.*

Некалькі разоў перачытваю мамін верш і востра адчуваю, як моцна люблю я гэтага босага хлопчыка, як шкада мне яго за непадобнасць да іншых і як ганаруся я гэтай непадобнасцю. Я ганаруся тым, што ў маім родзе быў такі незвычайны чалавек з палаючай душою, якая хацела і ўмела спяваць для людзей.

Галіна САМОЙЛА.